

LOKALHISTORISK TEGNEBOK FOR UNGDOM

Tegneboken tar deg med til området rundt Sundbrygga. Brygga lå i gamle dager midt på et industriområde nord i Drøbak. Fra Sundbrygga ble folk fraktet over fjorden til Færgestad på Hurum, og varer ble lastet på seilbåter som dro til kontinentet.

Gjennom tegneboken kan du lese og fargelegge deg inn i lokalhistorien.

Av Anne Gulliksen

LOKALHISTORISK

TEGNEBOK

FOR UNGDOM

Tegneboken ligger på nettsiden om Sundbrygga, www.sundbrygga.no under elevoppgaver. Sundbrygga er et kulturminne som ligger der Oslofjorden er smalest.

Tegneboka er beregnet for ungsomskoleelever og nettsiden (inkl. tegneboka) er et resultat av emnet Pedagogiske ressurser i masterprogrammet Pedagogiske tekster ved Høgskolen i Buskerud og Vestfold. Den er en ressurs som hjelper deg med å bli kjent med lokalhistorien, og som kan føre deg sjøveien ut i Norge og til Europa.

Layout, skisser, tekst og sammenstilling er laget av Anne Gulliksen. Mine inspirasjoner til å lage tegneboken finner du sammen med kildene bakerst. Tegneboken er til fri bruk for den som måtte finne den nyttig.

Drøbak, mai 2015

Anne Gulliksen

LOKALHISTORISK

TEGNEBOK

FØR UNGDOM

En historisk oversikt

Drøbak lå under Ås prestegjeld og ble omtalt som Vennebeckstrand.¹ Stedets historie starter med tre gårdsbruk som lå ved fjorden; Husvik (nord), Drøbak (midten) og Vennebeck (syd). Etter reformasjonen i 1537 var det få familier som bodde i Drøbak, og hovednæringen var jordbruk, fiske og skogbruk. All virksomhet foregikk i den nordre delen av Drøbak.

Sundbrygga lå midt i den Nordre lastetomten som gikk fra Parrstranden i syd, til Husvikodden i nord. På 1500-tallet kjøpte hollendere trelast direkte fra bøndene og de hadde med seg brennevin, kornprodukter, erter, stoffer, keramikk, takstein, ost og smør.

I 1645 bodde det kun tre familier i strandsonen. I 1651 ga «Den engelske traktaten» Norge fordeler i kjøp og salg av varer. England tillot innførsel av varer fra skip registrert i opphavlandet eller fra engelske skip. Samtidig var det bestemt at tømmer kun var tillatt å skipe ut fra ladesteder. Drøbak var et ladested under kjøpstaden Christiania og borgere fra hovedstaden ble derfor handelsmenn og redere i Drøbak. Aktiviteten i Drøbak økte. Tømmeret ble fraktet til England og vi utkonkurrerte hollenderne i trelasthandelen.

Kong Christian IV bestemte på 1600 tallet at bryggen skulle bli en forlengelse av Kongeveien. Kongeveien kom sørfra til Korsegården i Ås, til Frogn kirke, over Heer, forbi Follo museum, ned Seimbakken og bort til

Sundbrygga. Fra Sundbrygga over fjorden til Færgestad, videre til Drammen og Kongsberg. Dette var forbindelsen mellom øst og vest.² For å beskytte hovedstaden startet Kong Christian IV han sitt forsvar på søndre Kaholmen og besluttet at det skulle bygges et blokkhus med to kanoner, som stod ferdig i 1643.

Ove Jørgensen på Belsjø gård kjøper over Drøbak gård i 1652 og fikk ansvaret for fergedrift og gjestgiveri. Sundbrygga og Nordre lastetomt var vinterhavn for Christiania. Tolleren på Sand måtte kreve inn avgifter for alle varer som ble losset ved Sundbrygga. I 1711 bodde det 40 familier her, og virksomhetene hadde økt betraktelig. Tollstedet ble flyttet til Drøbak i 1711, og Drøbak fortsatte som vinterhavn fram til dampskipene klarte å holde indre Oslofjord åpen på begynnelsen av 1900 tallet.

Niels Carlsen kjøpte Drøbak gård i 1754 og han ga Drøbak en kirke i 1776. Etter dette kommer flere offentlige bygninger og håndverkere starter opp virksomheter rundt torget og langs Storgaten. Sjøfolk og fiskere bygde mindre stuer på fjellknausene ut mot sjøen. Drøbak vokste og handelen med andre land økte.

Sorenskriver Hans Peter Ellefsen kjøpte Drøbak Gård i 1819, og i 1827 kjøpte Fredrik Ring Ringgården. Sammen etablerte de Follo Sparebank. Brødrene Parr ble viktige i utviklingen av iseksport, trelast, verfsdrift, og rederi. Iseksporten ble en stor eksportartikkel. Alle er aktive borgere som bidro til Drøbaks utvikling.

Formannskapsloven ga Drøbak selvstyre fra 1837. I 1842 fikk Drøbak kjøpstadsrettigheter og bystatus, slik at byen ikke lenger var avhengig av hovedstaden.

Nå skal du få høre mer om Sundbrygga, Nordre lastetomt og industrien som ble etablert der.³Skisseboken tar deg med videre i historien.

KART FRA 1791

Skissen på neste side er et utsnitt fra et sjøkart. Dette sjøkartet har en nøyaktighet på 1m,⁴ og ved Sundbrygga bygget losoldermann Samuelsen et hus i 1755. Huset hans er i dag den eldste delen av huset på Ringgården.⁵

Sundbrygga ble plassert der hvor det er kortest over fjorden, og brygga ble hovedferjeleie i Drøbak da kong Christian IV planla kongeveien. Veien ble en forbindelse mellom øst og vest, og gikk videre til Drammen og gruvene på Kongsberg. Kongen, som hadde behov for inntekter fikk tolleren på Sand ved Færgestad til å kreve inn tollavgifter på varer som ble losset i Drøbak. Det var stor aktivitet i nordre del av Drøbak, noe som det allerede var før reformasjonen i 1537.⁶

Det ble ansatt en Sundmann som holdt oppsyn med brygga og fraktet folk og gods over fjorden. Til dette arbeidet brukte han robåter eller frakteskuter. Han hadde opptil tre fraktemenn i sitt arbeid.

SPØRSMÅL:

Diskuter i klassen eller i grupper.

1. Hvorfor er det viktig at sjøkart er nøyaktige?
2. Bruk internett og finn ut hva en frakteskute er og hva bruker man den til?
3. Vet du om andre fergeleier i dag som har ansatt en Sundmann, og hva er eventuelt hans jobb?
4. Det er flere Kongeveier. Hvem brukte de, hvor gikk de og hva heter de i dag?

TIL
KIEREN

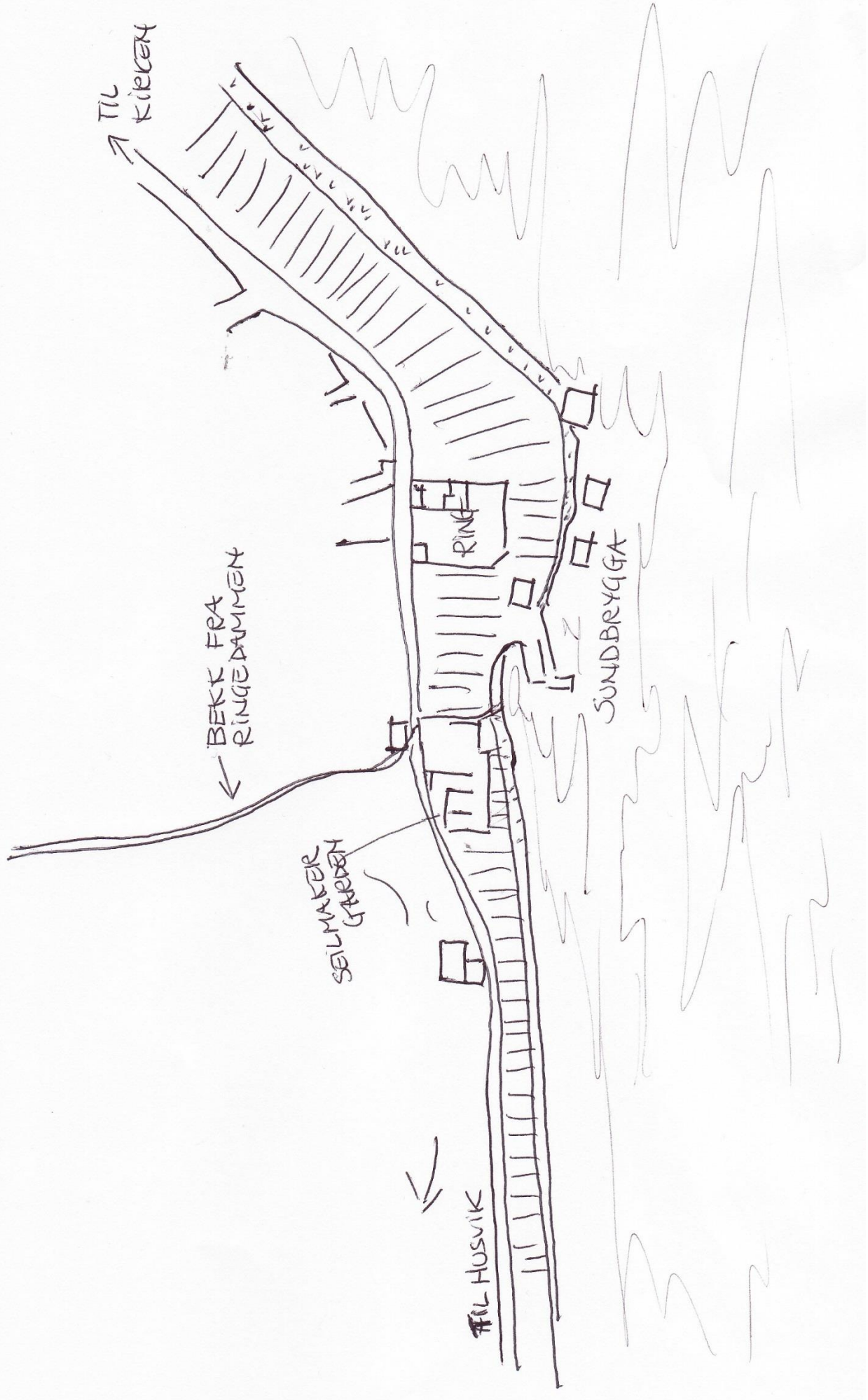
BEKK FRA
RINGEDAMMEN

SEILMAKER
GARDEN

TIL
HUSVIK

SUNDBRYGGA

RINGE

KART FRA 1791 OG 2015 BLIR SAMMENLIGNET

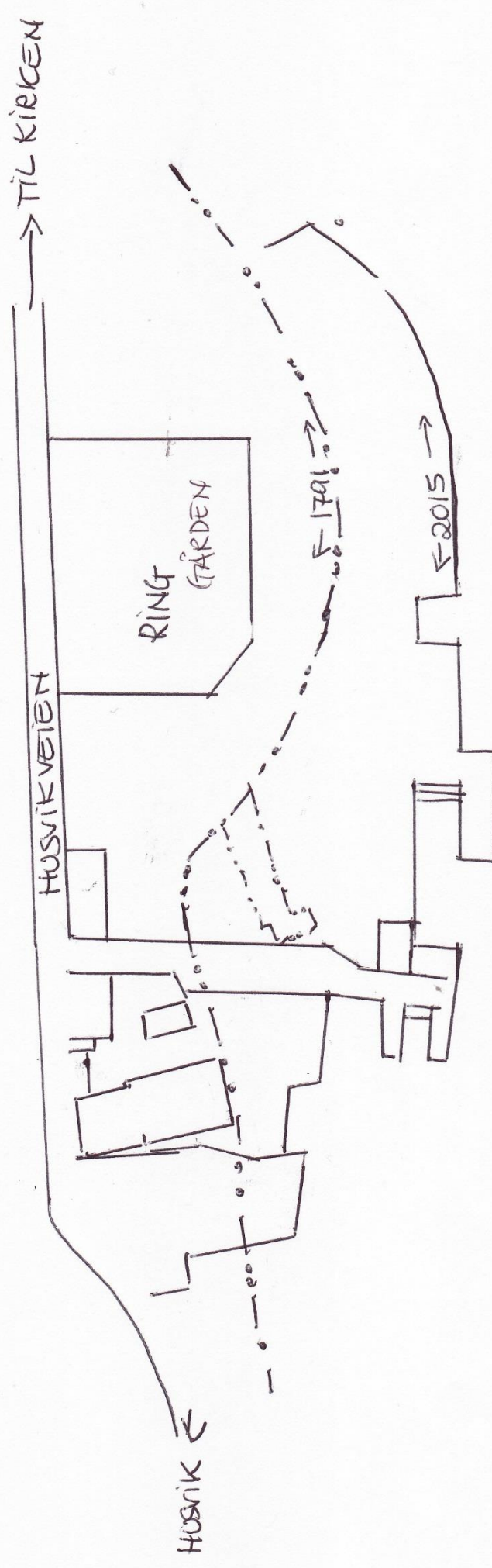
På neste side ser du en skisse av hvordan området har utviklet seg fra 1791 og til 2015. Sundbrygga lå i midten av det som het Nordre lastetomt. Den gikk fra Parrstranda og til Husvikodden. Her hadde bønder, fiskere og handelsborgere opplag av varer, tømmer og fiskeredskap.

Schei-komiteen bestemte at Drøbak skulle få eget selvstyre i 1836,⁰⁹ det gjorde det lettere for innbyggerne å bli delaktig i det som opptok dem. Men Drøbak hadde få utviklingsmuligheter og ble innlemmet i landkommunen Frogn i 1962. Samme år ble det gjort en del endringer av flere gatenavn. Seilmakergården var Drøbaks nordligste grense mot Frogn, og her sluttet Storgaten. Fra Ringeplanen og til Husvikholmen fikk Storgaten navnet Husvikveien. Endringer skjedde også langs sjøen. Kartet fra 2015 viser hvordan landheving og utfylling av stranden ga et større området ut mot sjøen. Skissen på motsatt side viser deg hvordan strandsonen ble utviklet fra 1791 til 2015.

SPØRSMÅL:

1. Bruk tre minutter å skriv ned tankene du kommer på uten å ta hensyn til rettskriving, tegn eller struktur. Skriv ned det du tror er viktigste årsaken til at det skjedde endringer i dette område?
2. Bruk ulike farger til de to tidsepokene for å lettere se utviklingen.

FREDRIK RING

Jeg kommer ikke utenom å si noe mer om Fredrik Ring. Han har hatt mye å si for Drøbak og utviklingen av området ved Sundbrygga. Han var dansk konsul og en engasjert handelsborger, som bidro mye til utviklingen av Drøbak.

Fredrik Ring ble født i Drammen i 1795. Han var sønn av byfogd Søren Ring (1756-98),⁷ og Marie Ring (1759-1828). Fredrik var yngst av åtte søsken og hans far døde da han var tre år gammel. Kort tid etter solgte moren huset i Drammen og flyttet først til Oslo⁸ og videre til Drøbak i 1822.⁹ Fredrik dro til sjøs som 14 åring, og var et år i kloster i Chile for å lære seg spansk. Deretter tok seg jobb i et handelsfirma i Sør-Amerika og ble snart kompanjong. I 1826 kom han hjem som en meget rik mann med flere hundretusen spesidaler i sin beholdning. I 1827 kjøpte han sin mors eiendom¹⁰ og starter en omfattende industrivirksomhet på eiendommen.

SPØRSMÅL:

Ta en samtale i klassen eller en gruppe på fire. Hvordan tror dere hans opphold i Chile har påvirket ham og hva tror dere han tok med seg hjem av ny kunnskap?

1. Hva tror dere er grunnen til at han velger Drøbak til sine industriforetak?
2. Hvordan påvirker Rings virksomhet Sundmannens arbeid?

OMBYGGING AV VEIEN NED TIL BRYGGEN

For å få gjennomført sin industriutbygging måtte Fredrik Ring flytte veien ned til Sundbrygga. Han søkte om tillatelse til dette og hans bror Lorentz, som var veiinspektør gikk inn for forslaget. Det ble innvilget. Fredrik bygde et brennevinsbrenneri med vannavkjøling som han tok fra Ringedammen. Han bygget et stor fjøs og en stall med plass til 96 kyr (kreaturer).¹¹ Her startet han okseavl. Alle bygningene var i flere etasjer og var på den tiden Nord-Europas mest moderne industribygg. I fjøsbygningen var det tørke for høyet,¹² og i tillegg til høy brukte han avfallet fra brenneriet til mat til dyrene.

Da Forsvaret starter utbyggingen av forsvarsanleggene på Kaholmene (Oscarsborg) i slutten av 1830 årene dro Fredrik Ring inn til Stortinget og protesterer.¹³ Det var ødeleggende for hans forretningsvirksomhet. Han fikk vanskeligheter med å forsikre bygningene på beliggenhet og all prøveskytingen fra festningen som havnet på hans eiendom. I tillegg tok Forsvaret i bruk Sundbrygga, som Ring hevdet lå på hans eiendom.

Etter flere rettsaker uten å vinne fram bygde han en brygge mot vest parallelt med Forsvaret utbygging av Sundbrygga.

SPØRSMÅL:

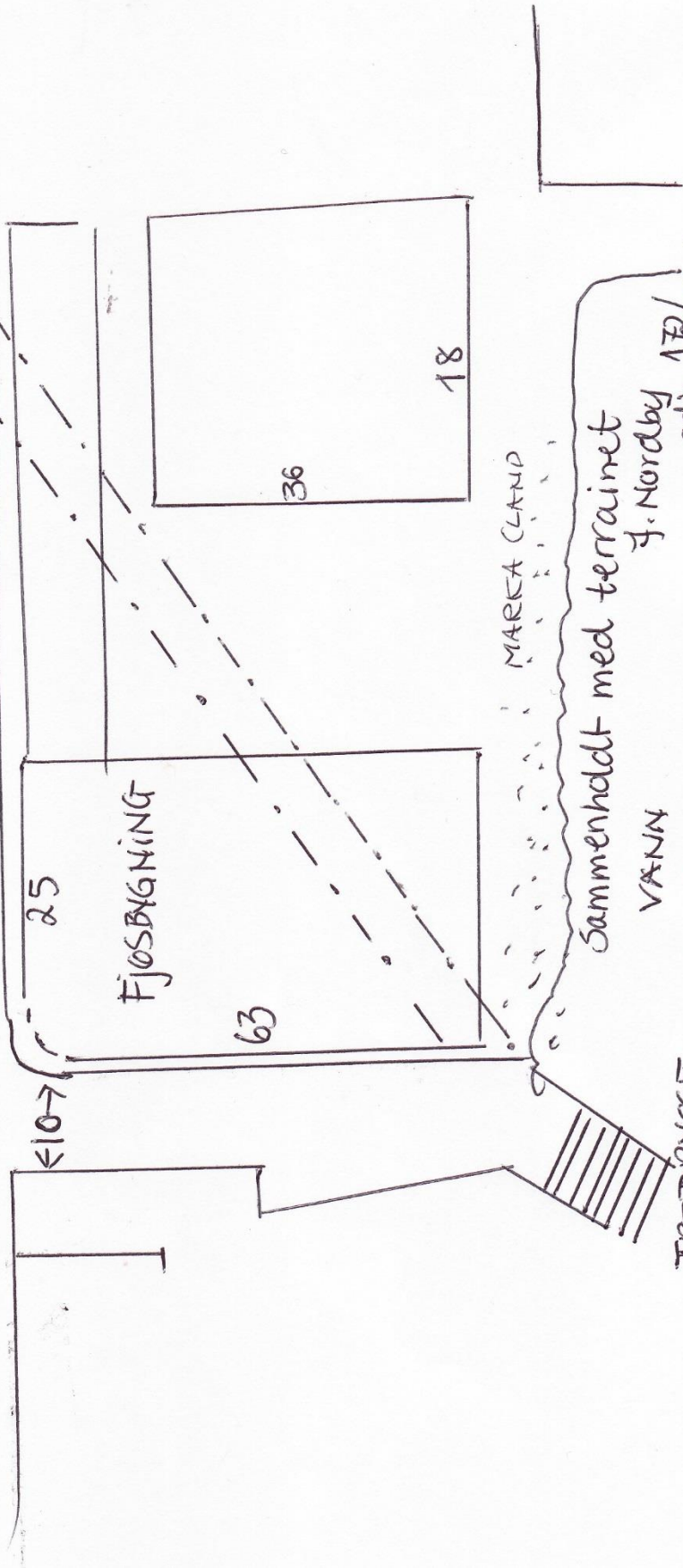
Diskuter i grupper eller i klassen.

1. Hvor viktig var ombyggingen av veien for at Ring kunne starte sin industri?
2. Hvordan ville Drøbak ha utviklet seg om Ring fikk flyttet festningsanleggene på Kaholmene til et annet sted?

HÅLESTOKKEN
VAR ALEN

SUNDMANNENS HUS

STORGATEN

←10→

25

FJØSBYGNING

63

36

18

MARKA CLAMP

Sammenholdt med terrennet
VANN

f. Nordby
adju 172/1828

TREBRYGGE

SUNDBRYGGGA
1828

Jdl 2370/28 ad 2389/28

RINGGÅRDEN EN SKISSE FRA 1850-ÅRENE

Skissen viser hvordan Ringgården ble etter utbyggingen, med brenneri, stall og fjøs med lager. Fjøsbygningen gikk helt ned til sjøen og bygningene forteller om en stor virksomhet.

I rettsprotokoller står det at han drev med tobakkspinneri og garveri. Det står det ikke noe om disse to aktivitetene i branntakstene.

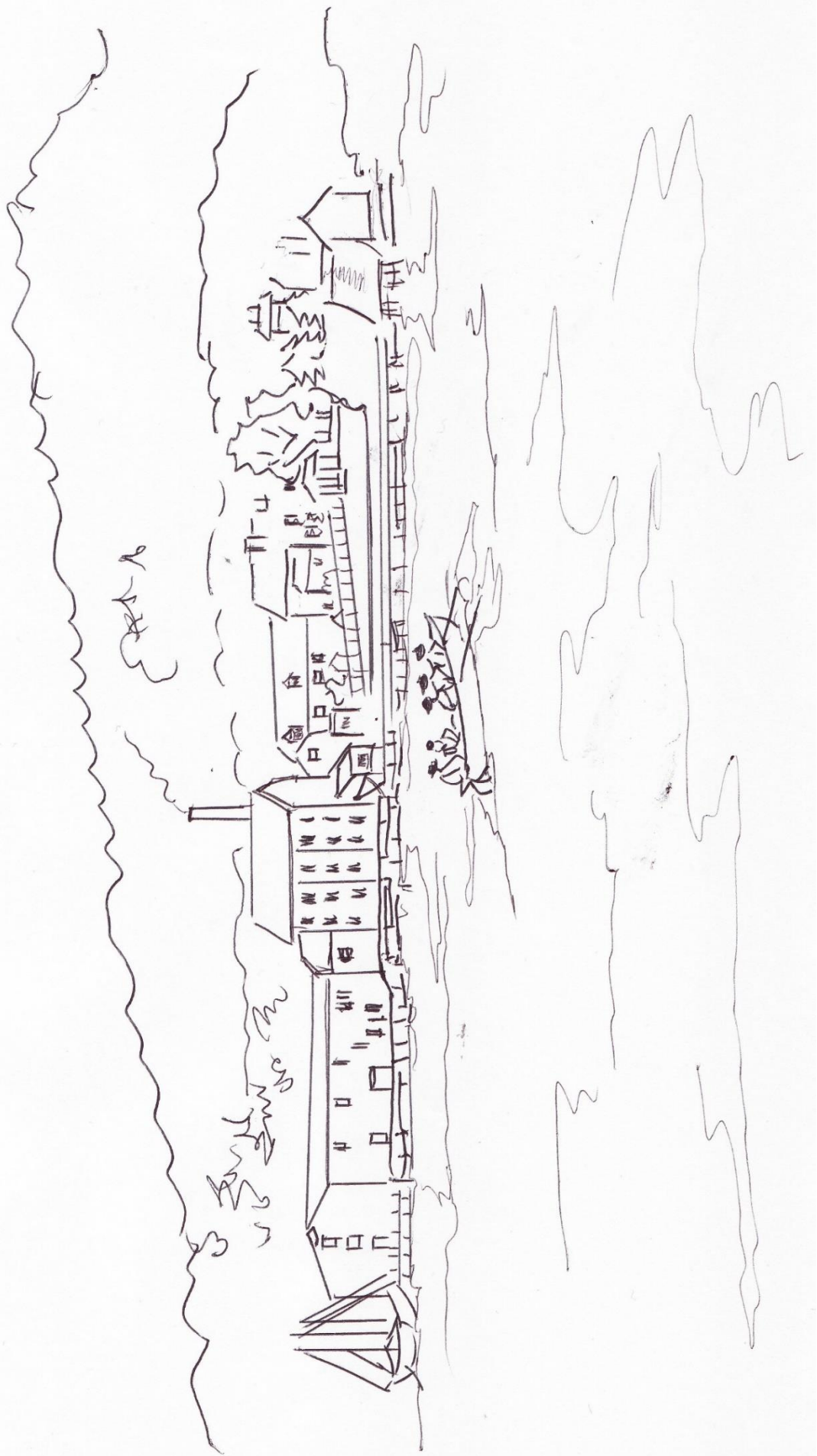
I de samme rettsprotokollene står det at bygningene fikk store skader hver gang det var storm. Mest skadelig var forsvarets kanonkuler som havnet på hans eiendom da de drev prøveskytinger.

I 1848 kommer det nye lovendringer om brennevinproduksjon og salg. Ring fant da ut at driften ikke lenger var drivverdig og han la ned i begynnelsen av 1850-tallet. Han flytter senere til Christiania. Ringgården ble hans landsted. Driftsbygningene forfaller, men konfliktene med Forsvaret fortsatte. ¹⁴

SPØRSMÅL:

Arbeid individuelt eller i gruppe og bruk internett.

1. Hvilken kilde er mest troverdig? Rettsprotokollen eller branntakstene – med tanke på garveri og spinneri?
2. Hvordan tror dere det var å drive industri i dette området?
3. Hvor fikk han arbeidskraften sin fra?

ISSKJÆRING PÅ RINGEDAMMEN

Før vi fikk hermetisert mat eller kjøleskap var isblokker en måte å forlenge holdbarheten på mat. Fredrik Ring eide Sagajordet som på 1800-tallet var en dam (Ringedammen). Isblokkene som ble sagde ut av isen ble fraktet med hest og slede og sklidd inn på treskinner om bord i seilbåter som og eksporterte dem til Europa som hadde et stort behov for få kjølt ned matvarer.

Fra Ringedammen hentet Ring avkjølingsvann til brennevinsdestilleriet. Dette fraktet han i glaserte keramikkrør fra Ringedammen ned bekken (se skisse 1) under husvikveien og Husvikveien 12 og videre til brenneriet.¹⁵

I rettsprotokoller¹⁶ står det at han hadde et ishus i tilknytning til Fjøset. I Husvikveien 14 nord for Sundbrygga var det også et lager til isblokker.¹⁷

SPØRSMÅL:

1. Hvilke Europeiske land importerte isblokker?
2. Hvordan behandlet de isblokkene for at de skulle ikke skulle smelte?
3. Når startet man tobakkspinning i Norge og hvor kom produktet fra?

RINGS LØKKE

Neste skisse viser hvordan Sundbrygga og området til Fredrik Ring så ut etter han flyttet veien, og gjorde det klart til utbygging.¹⁸ Han var en handlekraftig mann og allerede i 1828 hadde han på plass mesteparten av virksomhetene sine med brennevinsbrenneri, stall, fjøsbygning og kaianlegg.¹⁹ Bare et par år etter kjøpte han en gård i Frogn, Vestre Glosli. Her bygger han også en moderne driftsbygning.

SPØRSMÅL:

Diskuter i klassen eller i grupper.

Fra 1837 fikk Drøbak eget Formannskap og selvråderett. Fredrik Ring var en aktiv handelsborger og engasjert samfunnsborger. Hvilken betydning tror dere at dette kan ha hatt for utviklingen av Drøbak?

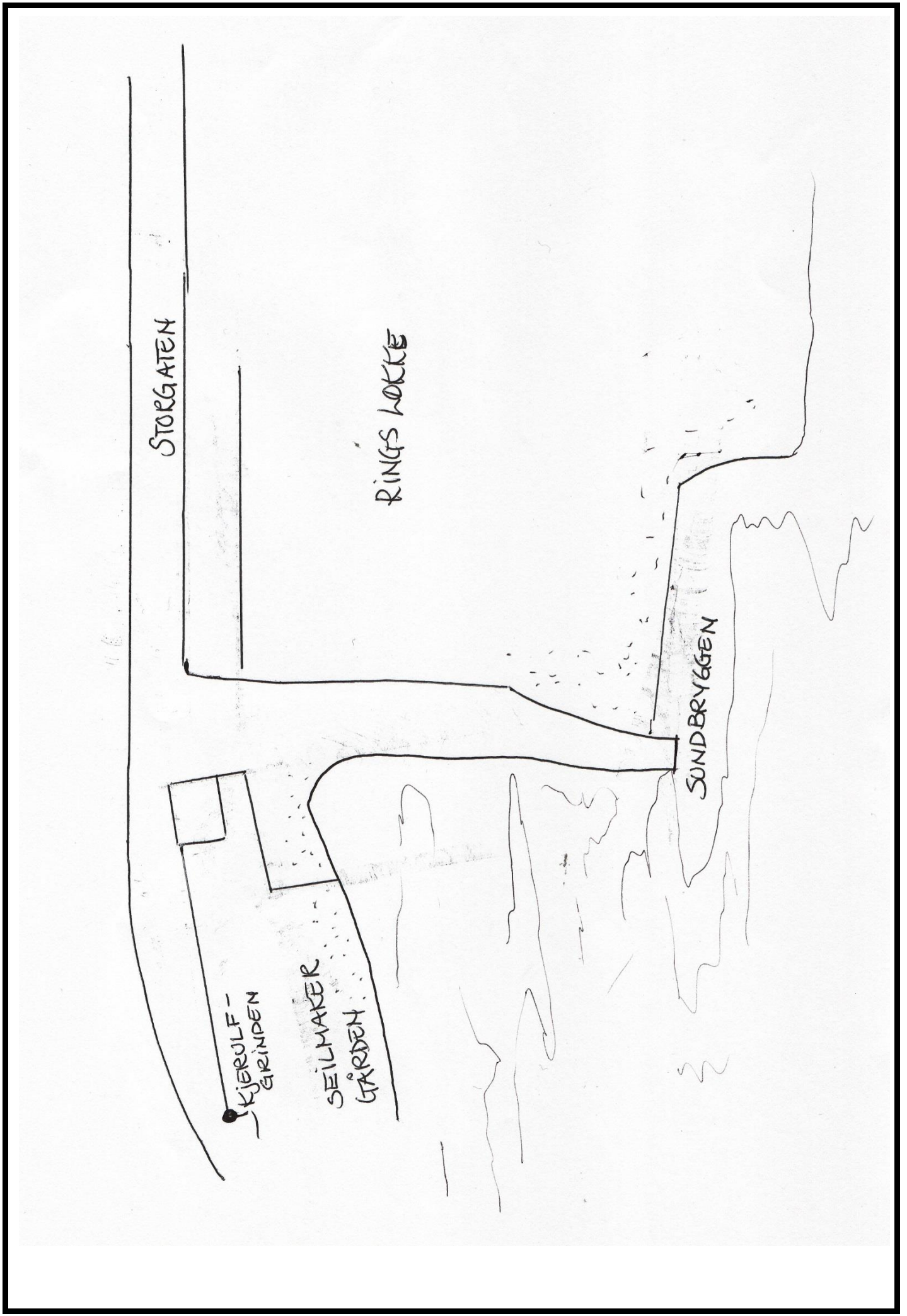
STORGATEN

RINGS LØKKE

SUNDBRYGGEN

KJERULF-GRINDEN

SEILMAKER
GÅRDEN

NORDRE DEL AV RINGGÅRDEN I 1870

Her ser du Nordre del av Ringgården i 1870, fra sjøsiden og nordover. Sundbrygga ligger på baksiden av gjerdet. Det store huset er Seilmakergården.

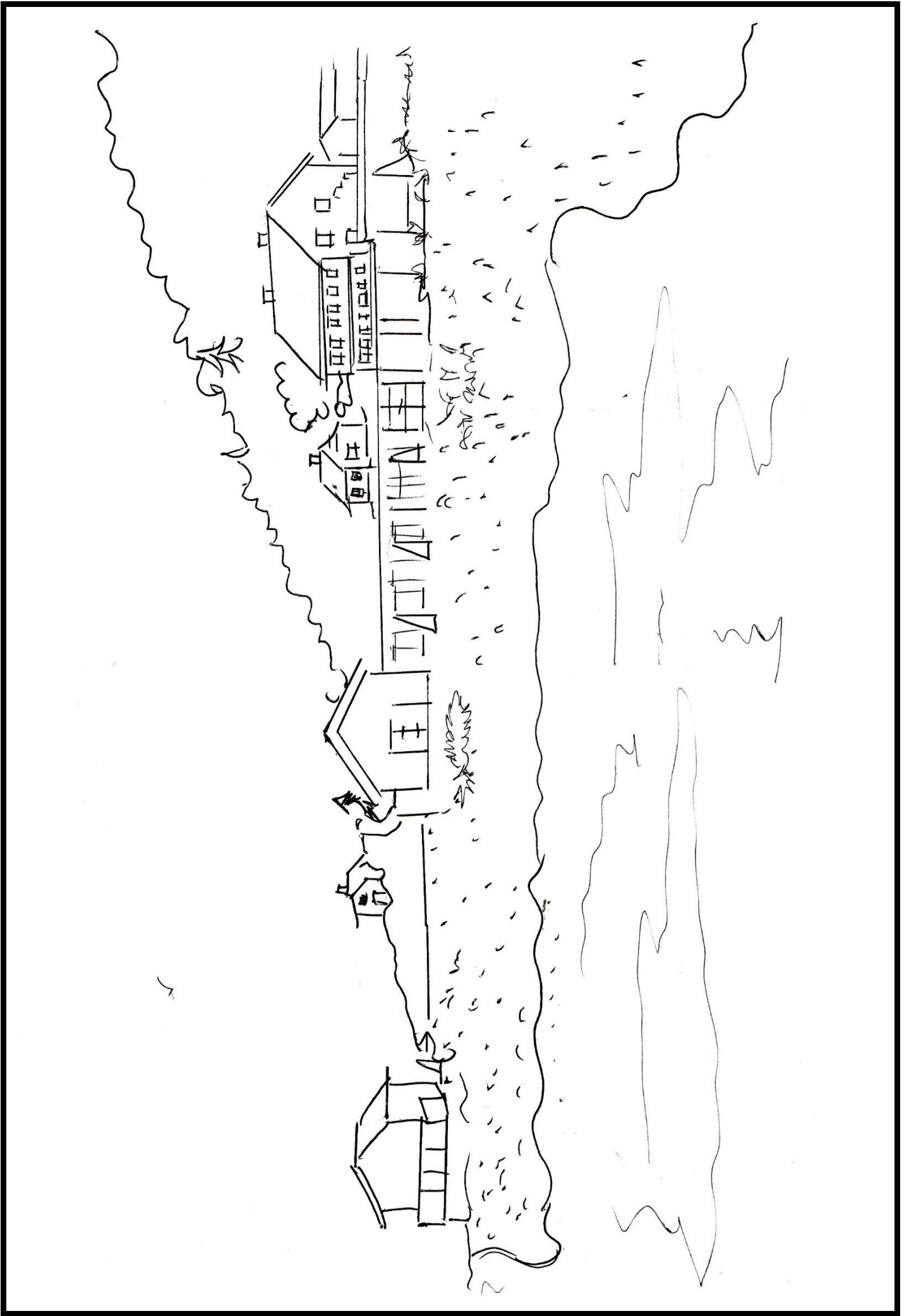
Ring mente at Forsvarets tilstedeværelse hindret hans virksomhet og forringet verdien på hans eiendom. Hans protester startet i slutten på 1830-tallet og fortsatte med utallige rettsaker mot Forsvaret og Amtet (Fylke). Da Ring ikke nådde fram med sine protester, bygget han sin egen brygge parallelt med Sundbrygga. Dersom Forsvaret forlenget Sundbrygga, forlenget også Ring sin brygge, en rett som også er gjeldende i dag. Hans sønn, korpslege Lorentz Ring, fikk overta og fortsatte noen av uenighetene som Lorentz' kone avsluttet i 1916²⁰ avsluttet etter hans død.

Fredrik Ring lot noen rester av fjøsbygningen stå igjen. Den ene veggen ble gjerdet mot Sundgata. Se skissen.

SPØRSMÅL:

Diskuter i grupper eller i klassen.

1. Fredrik Ring var en rik og velholdt mann. Han var handelsborger og konsul. Hva tror du hans posisjon har hatt å si for de tiltak han ville starte?
2. Hvordan tror du hans posisjon påvirket rettstvistene han hadde med Forsvaret og Amtet?

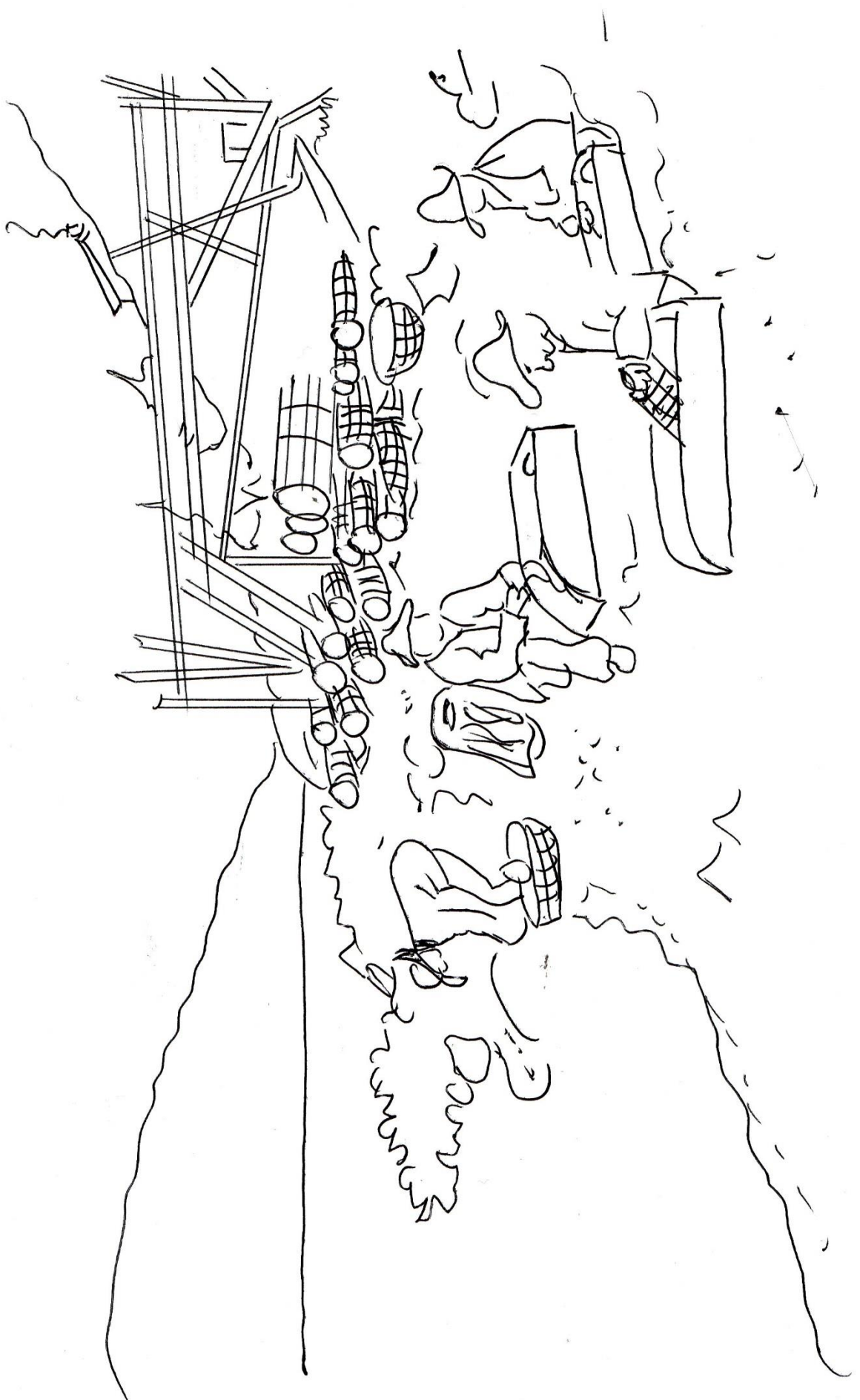
FISKERE SOM AGNER LINER

Plassen du ser her ligger på Nordre lastetomt, nord for Nordstranda. Det var bøndene som vanligvis hadde eiendomsrett ut til sjøen. Tilgangen til sjøen var avgjørende i den perioden bøndene selv solgte tømmeret til hollenderne. Det var en stor eksportartikkel og inntektskilde. Rundt Sundbrygga lå tømmer lagret for utskiping. Aktivitetene ble endret etter forsvaret tok i bruk Sundbrygga som sitt fergested, og de fleste aktivitetene knyttet til brygga ble flyttet nærmere sentrum eller forsvant helt. Men fiskerne fortsatte sine aktiviteter. De holdt til litt lenger nord noe de fortsatt gjorde i 1870 årene. Blant redskapene de brukte var både garn, tegner og liner.

Huset (taket) i bakgrunnen på skissen ble bombet 9.april 1940 av tyskerne.

SPØRSMÅL:

1. Hva var viktigste levebrød for folk som bodde ved kysten?
2. Hvordan oppbevarte fiskeren fisk over lengre tid?
3. Hvordan oppbevarte fiskerne og eksporterte fisk på 1800-tallet?

Down
runners

SUNDBRYGGA I 1870-ÅRENE SETT NORDFRA

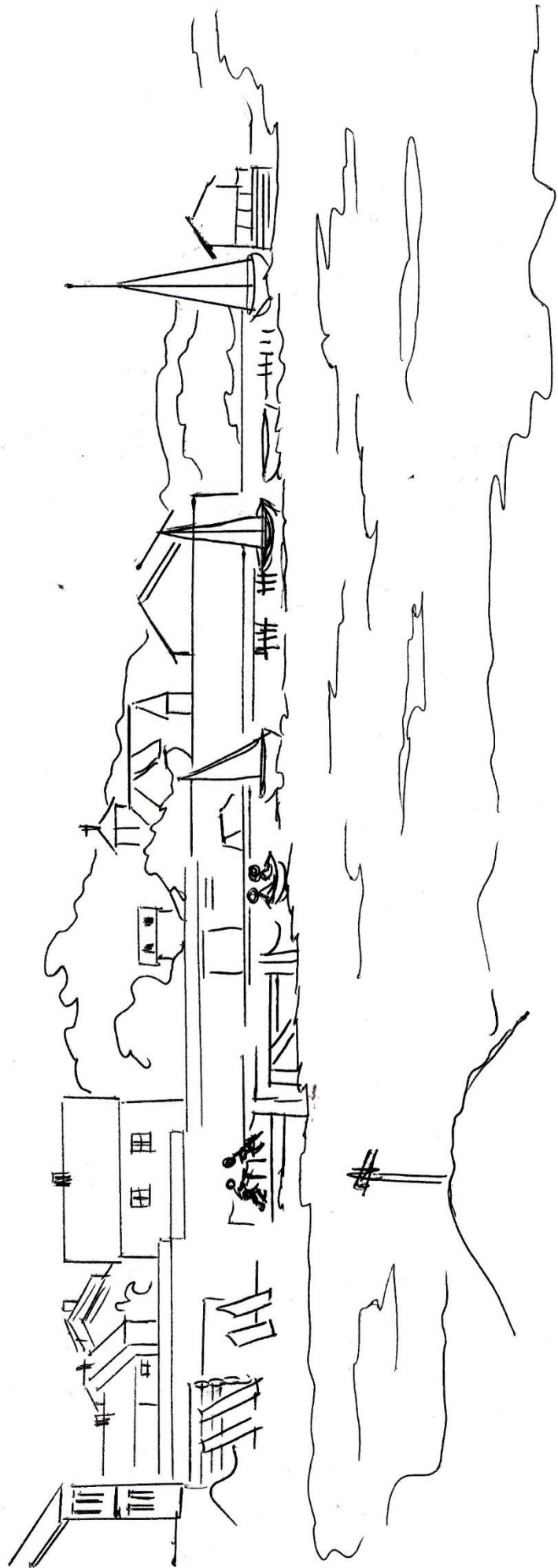
Skissen er fra samme periode som to skisser tidligere, Ringgården en skisse fra 1850-årene og nordre del av Ringgården i 1870, men som er tatt fra Nordstranda og mot Sundbrygga.

Robåter og seilbåter var framkomstmidlet på denne tiden, og antall båter ga et inntrykk av at mange trengte båt.

SPØRSMÅL:

1. Etersom sjøveien var det viktigste framkomstmidlet, hvor viktig var Sundmannens arbeid i samfunnet?
2. Hvor stor andel av befolkningen tror du hadde egen båt?
3. Hvordan tror du en som bor i Drøbak kom seg til Oslo i 1870?

SEILBÅT 1875

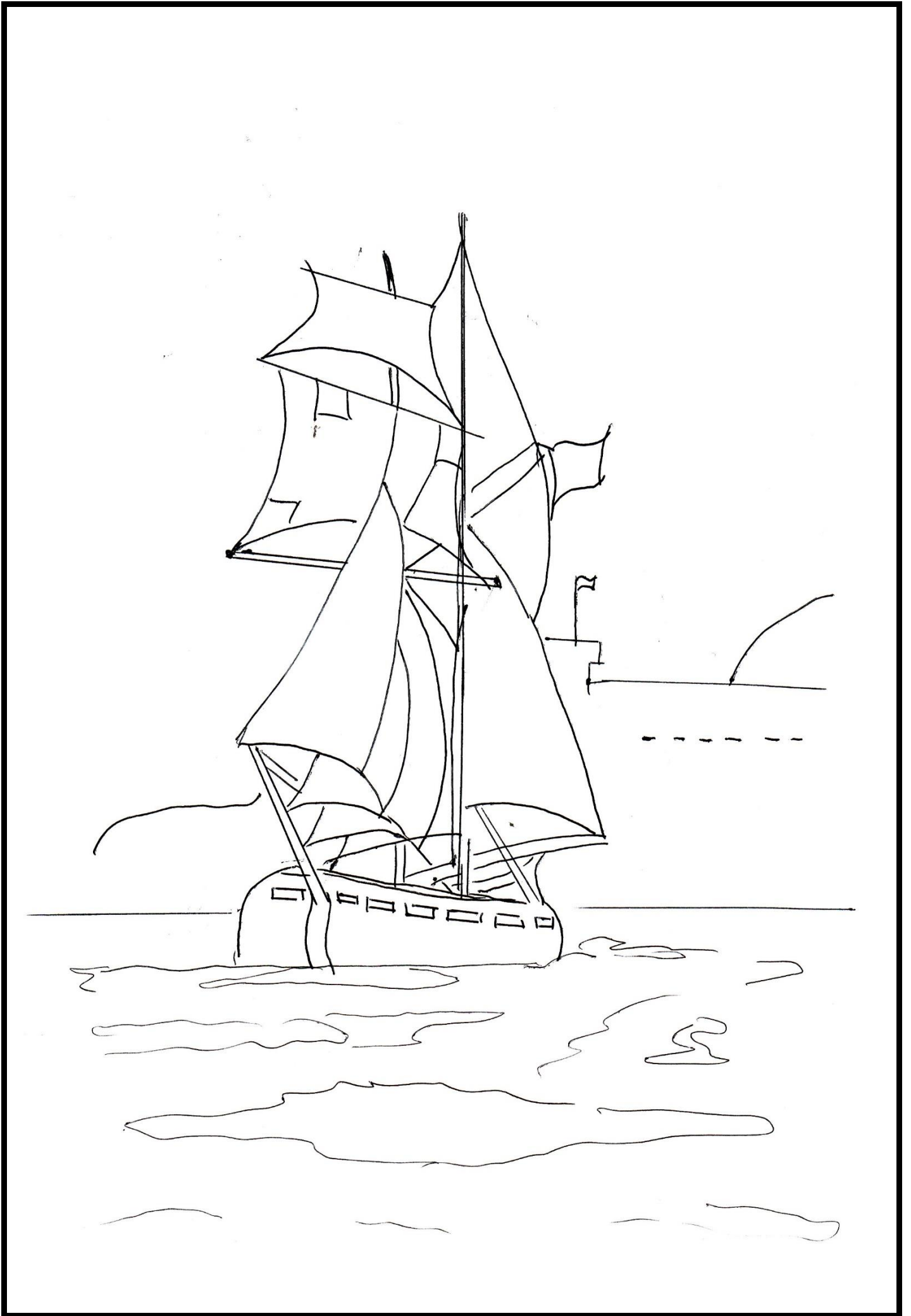
Varene som ble fraktet mellom Drøbak og kontinentet ble fraktet i seilbåter. Seilskutene var ofte i dårlig forfatning, og på grunn av de store forsikringssummene av skip og last ble de ofte både skippere og redere. Henry Parr var en kjent reder i Drøbak, som leide inn skippere. Han bodde på Parr-gården på søndre del av Nordre lastetomt. Fra 1840-tallet var han en stor eksportør av is til Middelhavslandene, og Fredrik Christian, Petter og Andreas Olsen var skipper på hans båter. Da navigasjonsloven ble opphevet i 1850. Kunne norske konkurrere med de engelske, og rederne forstod at de kunne tjene store summer. Da 1850 Henry Parrs nye skute på 450 registertonn stod ferdig i Drammen takket Fredrik Christian Olsen nei til hans generøse tilbud om å seile skuta. Han hadde lagt planer for brødrene. De skulle seile sine gamle mindre skuter og de hadde fått oppdrag. Allerede i 1851 kunne Fredrik Olsen seile inn Oslofjorden med Wilhelmine på underkant av 500 registertonn.²¹ De ble Parr sin største konkurrent i indre Oslofjord.

Norge ble en stor sjøfartsnasjon og norske sjømenn var pålitelige og en billig arbeidskraft. Det forstod jeg da min oldefar skrev hjem til sin mor og far, fra en seiltur med varer fra Holland til Amerika, «Tre av mannskapet hadde stukket av da de kom fram, og tilbake til Holland blir det nok bare de sorte – for de er rimeligst.» På den tiden var det bare «de sorte» som var billigere arbeidskraft enn nordmenn.

SPØRSMÅL:

Diskuter i klassen eller i grupper.

1. Når sluttet man å bruke seilbåter til frakt av varer, og hva ble de erstattet med?
2. Hva betydde utviklingen av ny motorkraft for Norges iseksport?

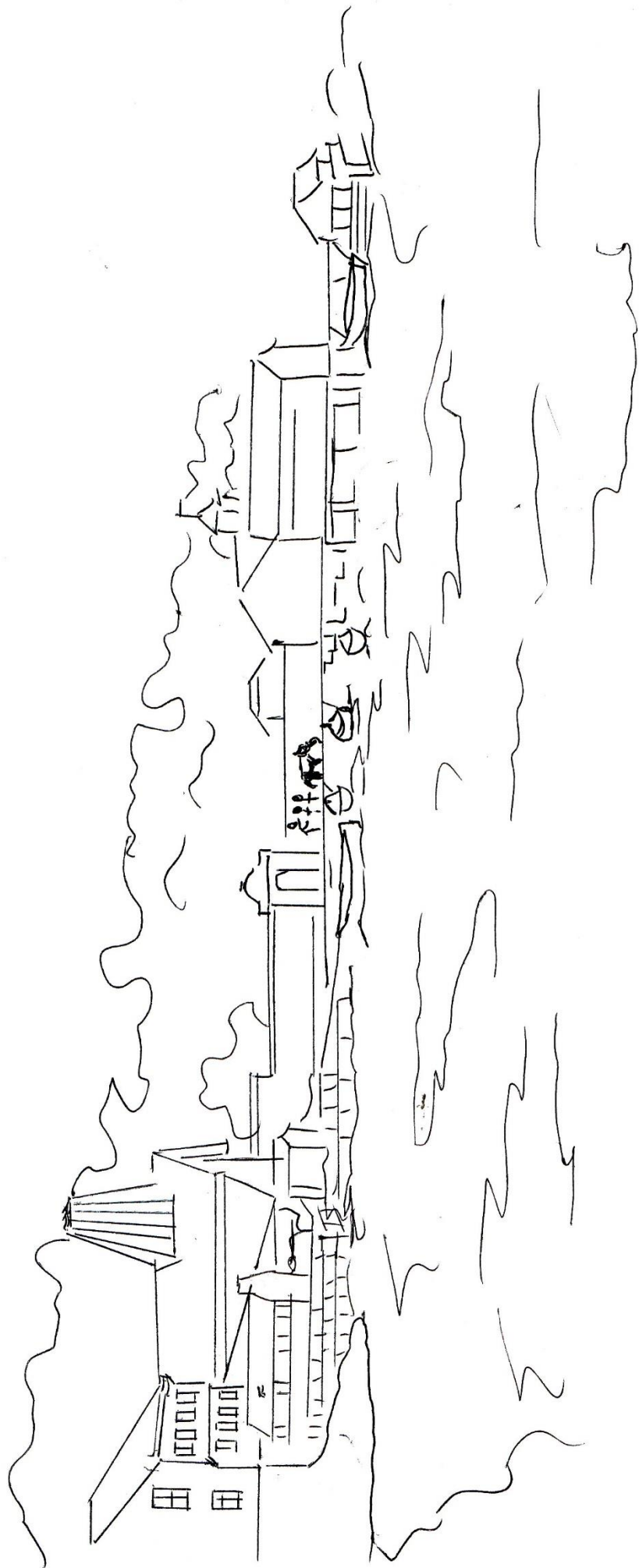
SUNDBRYGGA FRA NORDSTRANDEN I 1905

Det ene bygget har et tårn på taket. Det er tårnet til en vindmølle, og var nok inspirert av hollenderne. Vindmøllebladene er tatt bort på dette bildet, men møllekraften drev en sag som stod inne i bygningen. Det var ikke montert reduksjonsgir slik at ikke skulle gå varmgang i sagen. I 1939 var fortsatt restene av sagen intakt inne i huset.²²

SPØRSMÅL:

Diskuter i klassen eller i grupper.

1. Hva tror du er grunnen til at dette huset er det eneste i området som har prøvd å benytte seg av vindkraft?
2. Kan du se noen forskjell på båtene som ligger her og de som lå her i 1870 årene?
3. Hvilke andre viktige endringer har påvirket Norge som nasjon dette året?

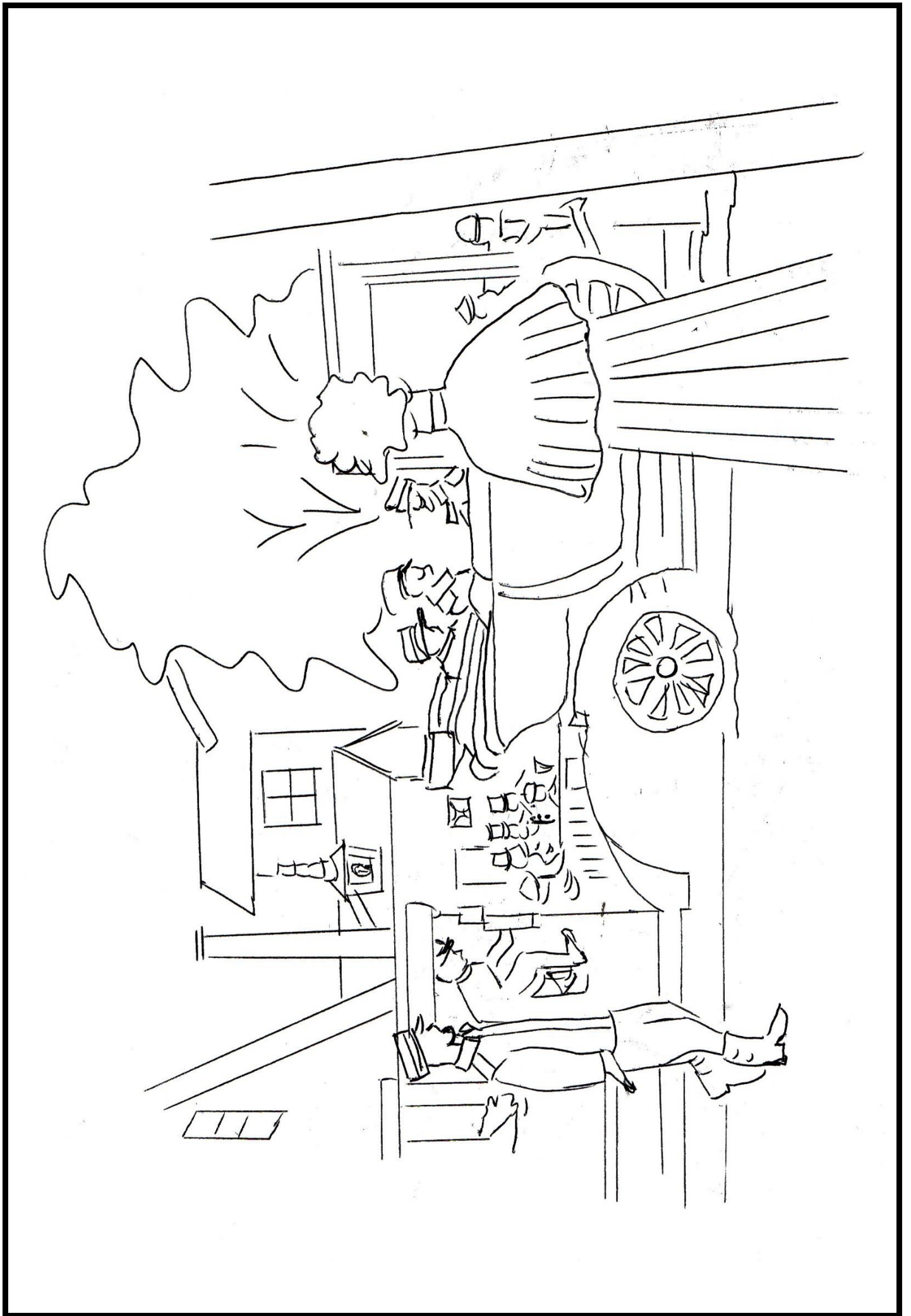
KONG HAAKON DEN VII BESØKER OSCARSBORG 1909

Den 23. og 24. august 1909 besøkte kong Haakon VII Oscarsborg festning. I 1909 var biler blitt mer vanlig, men ikke for vanlige mennesker. Etter besøket spiste han lunsj på Villa Parr, som var et overnatting og gjestgiveri den gang.²³

SPØRSMÅL:

Diskuter i klassen eller i grupper.

1. Hva slags bil blir han kjørt i?
2. Når ble det fritt for alle personer over 18 år å kjøpe bil?
3. Hvilke store endringer skjedde i Europa dette året?

KONG HAAKON VII PÅ SUNDBRYGGA VED RINGGÅRDSMUREN

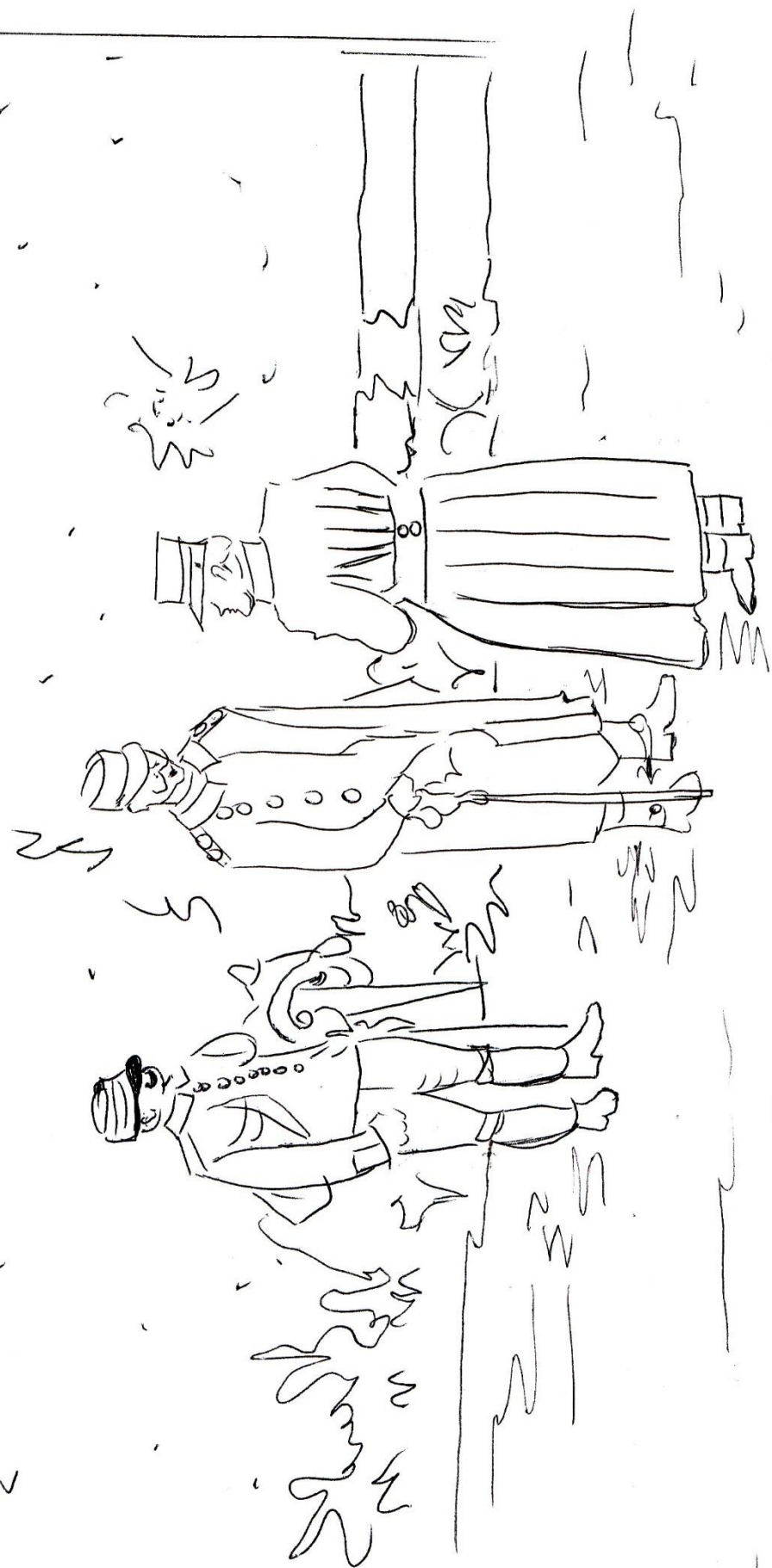
Her blir kongen tatt imot ved Ringgårdsmuren i 1909. Han ble fraktet med fergen fra Sundbryggen til Oscarsborg festning og han var der i to dager. Navnet hans er gravert inn i fjellet i kongelunden på Oscarsborgs festning.

SPØRSMÅL:

Diskuter i klassen eller i grupper.

1. Hva var grunnen til at Haakon VII ble konge i Norge?
2. Hva tror du grunnen var til at han besøkte Oscarsborg?
3. Kan du finne andre lokale kilder som viser at han var her disse dagene i august 1909?

NØYTRALITETSVAKT PÅ RINGGÅRDEN I 1915

Norge var et nøytralt land under den første verdenskrig, men langs hele Ringgårdsmuren mot vannet var det kanonstillinger. Her var det væpnede vakter hele året og hele døgnet.

SPØRSMÅL:

Diskuter med klassen eller i grupper på fire

1. Norge var nøytralt, men hva var da grunnen til at vi hadde væpnede vakter på plass på Ringgården?
2. Hva tror dere disse vaktene tenkte da de stod her en kald vinter dag i 1915?
3. Hitler var med i første verdenskrig. Hva tror dere grunnen var til at han startet den andre verdenskrigen?

SLAGET VED ORSCARSBORG 9. APRIL 1940

Andre verdenskrig brøt ut i Norge, og Tyskland sendte panserkrysseren Blücher til Oslo for å ta den norske konge og regjering. Den 8. april var de på vei inn mot Oslofjorden. Blücher først, bak Lützow og Emden. Kl. 0421 den 9. april ble Blücher beskytt fra Oscarsborg festning og senere Kopåsbatteriet.²⁴

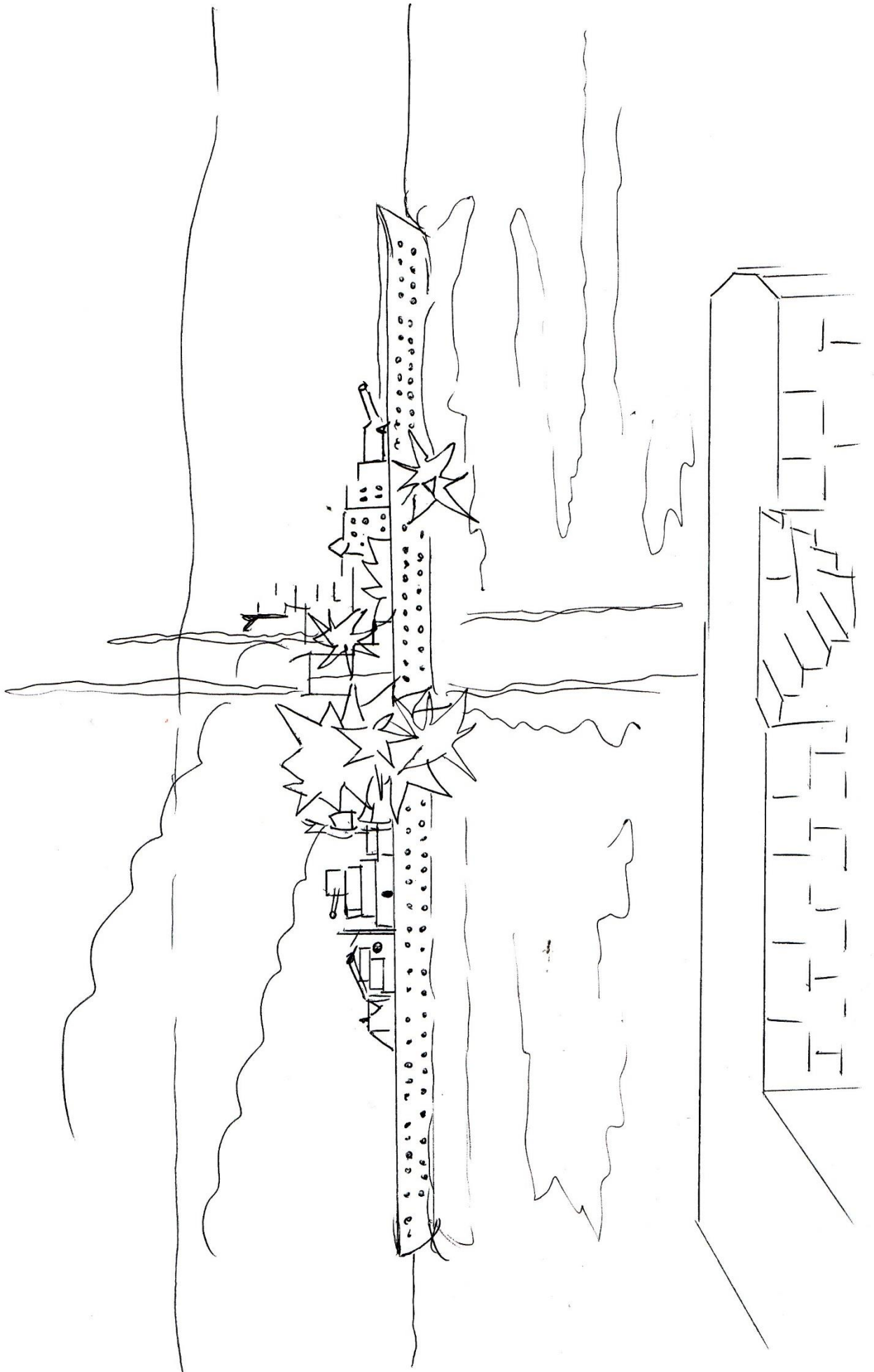
Blücher var en krysser på 12.200 tonn og 193 meter lang. Den kunne gå 32,5 knop. Besetningen kunne være på 1600 mann, og den hadde fire katapultutskytninger for fly, 8 kanonstillinger tolv antiluftskyts og tolv torpedorør.

Blücher sank senere ved Askholmene. Tallet på antall omkomne varierer, men det var flere hundre. Lützow fikk skader før Blücher og Emden snudde og seilte ut av fjorden.

Mange eldre i Drøbak kan fortelle at de ble vekket denne natten med beskjed om å komme seg i sikkerhet på gårder i nabobygdene. Strømmen var tatt, og mange kom seg av sted før den verste skytingen og bombingene startet. Min bestemor fortalte at hun drev en butikk ved Sundbrygga, og flere tyske soldater som var forbrente og forfrosne kom i land og ba om hjelp. Senere på dagen ble de hentet i busser.

SPØRSMÅL:

1. Hva var grunnen til at Hitler kalte krysseren Blücher?
2. Hva ville du ha gjort om en fiende ba om hjelp? (Slik de tyske soldatene gjorde etter å ha svømt i land).
3. Dersom Blücher hadde fått seile forbi Oscarsborg og Kopåsbatteriet uten å bli truffet, hvordan tror du andre verdenskrig ville utviklet seg?

MILORG PÅ SUNDBRYGGA FRIGJØRINGS DAGEN I MAI 1945

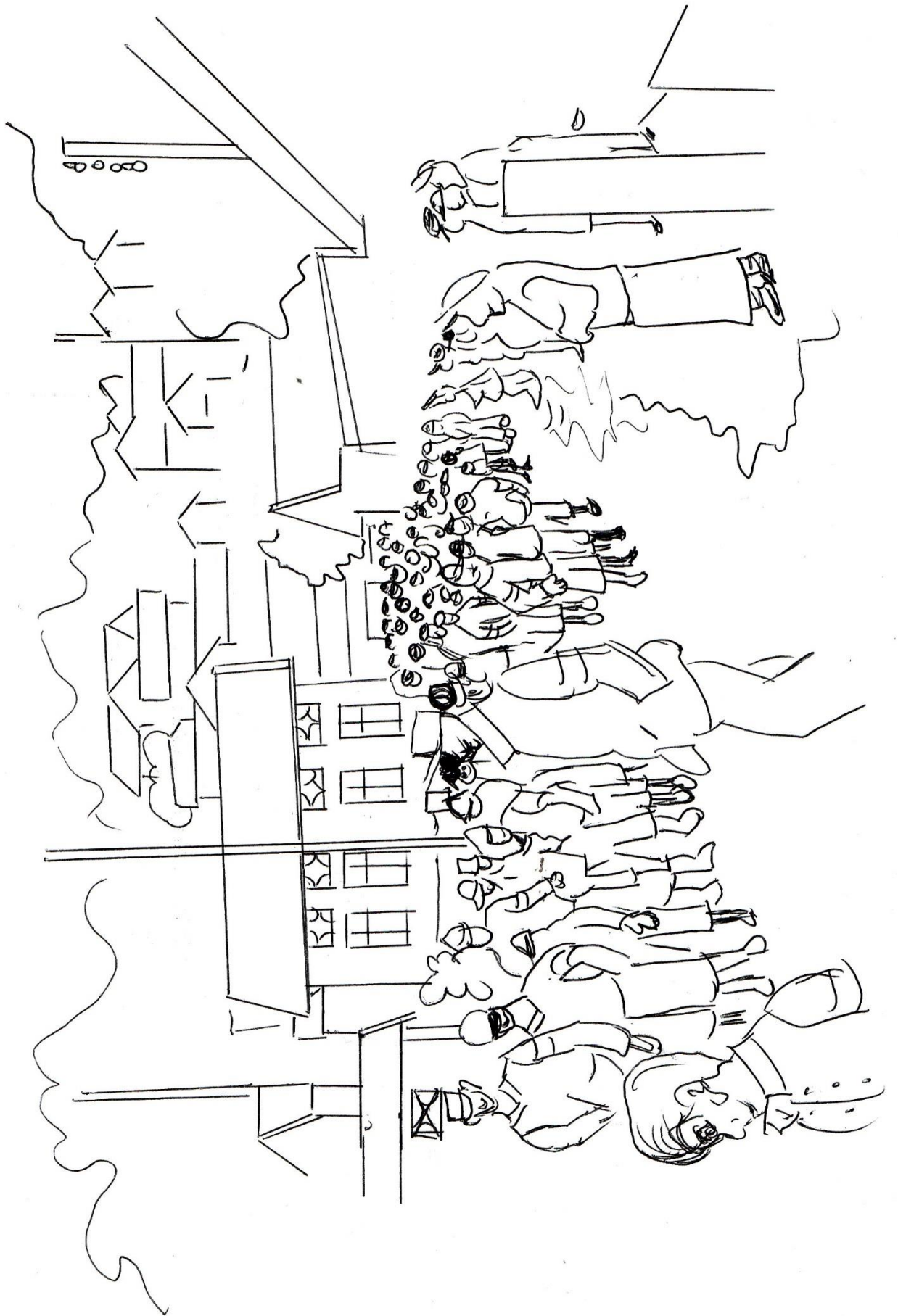
Her ser du Milorg på vei til Oscarsborg for å overta festningen av tyskerne. «Gutta på Skaugen» var et stort antall menn og kvinner som engasjerte seg i motstandskampen. Kvinnene som gjorde et betydelig arbeid ble ikke hedret på lik linje som mennene.

De som vokste opp under krigen, kan fortelle at det var ikke lov til å lese bøker. Alle bøkene de eide hadde tyskerne brent. Dersom de var ute i større grupper igjen ble de splittet og truet med represalier. Alt måtte foregå i det skulte, og følelsen av frihet forsvant.²⁵

SPØRSMÅL:

Ta en samtale i klassen eller i grupper.

1. I historiefaget skal du være kritisk til kildene, og sjekke om flere kilder sier det samme. Lokalhistorie er ofte bygget på muntlige kilder. Kan man stole på dem?
2. Hvordan tror du kampene i Norge hadde utviklet seg dersom Norge var godt forberedt på krig?
3. Hvor mange tror du var med i Milorg fra Follo, og hvor oppholdt de seg under krigen?
4. Hvordan tror du din oppvekst hadde vært hvis du ble fratatt PC, iPhone (mobil), ikke sett TV og bare fått lov å ha en kamerat?
5. Hvordan ble Europa og Norge bygget opp igjen etter andre verdens krig?
6. Etter fargeleggingen – bruk tre minutter og skriv ned det du tenker når du ser Milorg marsjerer ned på Sundbrygga etter at krigen er over?

GRUNNLEGGENDE FERDIGHETER OG KOMPETANSEMÅL

Nettsiden og tegneboka er en pedagogisk ressurs i lokalhistorie. Den er beregnet til bruk i historiefaget for ungdomsskoleelever, og skal inspirere deg til å bli interessert i hvordan lokalsamfunnet var på 1800- og begynnelsen av 1900-tallet. Alle blir preget av den kulturen vi vokser opp i og det påvirker kunnskapen vi tilegner oss, våre holdninger og våre handlinger.

Målet er at du skal utvikle en oversikt og en innsikt i lokalhistorien på 1800 og begynnelsen av 1900 tallet. I utforskeren handler det om hvordan du bygger opp din nysgjerrighet, undring gjennom skapende aktiviteter. Det får du muligheten til ved å dra til Sundbrygga og bli kjent med sporene som nettsiden og tegneboka viser deg.

Du vil få brukt alle de fem grunnleggende ferdighetene som er integrerte i kompetansemålene. Gjennom nettsiden og tegneboka vil du kunne bruke hele eller deler av følgende kompetansemål:

- Finne eksempler på hendelser som har vært med på å forme dagen Norge, og diskutere hvordan samfunnet kunne ha blitt dersom hendelsene hadde utviklet seg annerledes.
- Presentere viktige utviklingstrekk i norsk historie på 1800-tallet og første halvdel av 1900 tallet og beskrive hvordan de peker fram mot samfunnet i dag.
- Gjøre greie for utviklingen av velferdsstaten og beskrive trekk ved Norge i dag.
- Gjøre greie for teknologiske og samfunnsmessige endringer som følge av den industrielle revolusjonen

INSPIRASJONSKILDE TIL SKISSENE I TEGNEBOKA

SKISSETEGNING	ÅR	KILDER TIL INSPIRASJON
Kart over Sundbrygga	1791	Riksarkivet, kart
Sammenstilling av kart- utviklingen	1791	Kart fra Riksarkivet (1791) og Statens kartverk (2015)
Isskjæring	1825	Boken, "Bilder fra en svunnen tid" utgitt av Verneforeningen gamle Drøbak
Ombygging av veien til bryggen, F. Ring	1828	Riksarkivet, rettsdokumenter
Industrien på Ringeiendommen	1855	Boken, "Det gamle Drøbak" utgitt av givere i Drøbak kommune 1953
Fredrik Ring	1860	Boken, "100 år i bilder" utgitt av Verneforeningen gamle Drøbak
Rings løkke	1830	Riksarkivet, kart
Ringeiendommen-Sundbrygga fra syd	1870	Boken, "Bilder fra en svunnen tid" utgitt av Verneforeningen gamle Drøbak
Nordre lastetomt-Nordstranda	1870	Boken, "Bilder fra en svunnen tid" utgitt av Verneforeningen gamle Drøbak
Sundbrygga fra nord	1876	Hans Gude
Seilbåt	1876	Hans Gude
Sundbrygga fra nord	1905	O.B. Hansen i boken, "Det gamle Drøbak "utgitt av givere i Drøbak kommune 1953
Biler venter ved Sundbrygga- kong Haakon VII på besøk	1909	Fra boken, "Det gamle Drøbak" utgitt av givere i Drøbak kommune 1953
Kong Haakon VII på Sundbrygga	1909	Boken, "Bilder fra en svunnen tid" utgitt av Verneforeningen gamle Drøbak
Nøytralitetsvakt Ringgården	1915	Boken, "Det gamle Drøbak" utgitt av givere i Drøbak kommune 1953
Panserkrysseren Blücher blir beskutt og seiler forbi bryggen	1940	Maleri Reidar Finsrud og fotografi Anne Gulliksen kombinert
Milorg Sundbrygga frigjøringen	1945	Foto Gudrun Aamodt
Sundbrygga fra nord	2015	Foto Anne Gulliksen

Kilder - Sluttnoter

- ¹ Grunnbok, Riksarkivet, Ås prestegjeld.
- ² Gårdshistorien – Frogn bygdebok – Haakon Mykland
- ³ Dette kapitlet: Frogn bygdebok bind 2, og Greta Kristiansen lokalhistorie
- ⁴ Vurding gjort ved institutt for landmåling ved -NMBU i forbindelse med rettsak i 1996
- ⁵ Grunnboken for eiendommen 86/150, Riksarkivet
- ⁶ Greta Kristiansen lokalhistorie, Frogn Historielag
- ⁷ Gårdshistorien – Frogn bygdebok – Haakon Mykland
- ⁸ Folketellingen 1801
- ⁹ Grunnboken over eiendommer, Riksarkivet
- ¹⁰ Riksarkivet grunnboken for eiendommen gnr 86 bnr.150
- ¹¹ Branntakster over eiendommen 1828, Riksarkivet
- ¹² Rettsbok – riksarkivet og tre journalbøker + fra boken, "Bilder fra en svunnen tid" utgitt av Verneforeningen gamle Drøbak
- ¹³ Samtaler med hans tippoldebarn, Ole Jacob Sunde
- ¹⁴ Samtaler med hans tippoldebarn, Ole Jacob Sunde
- ¹⁵ Arne og Anne Gulliksen
- ¹⁶ Riksarkivet, rettsak mot Forsvaret og Amtet på 1840 tallet
- ¹⁷ Samtale med Per Gude Andersen og Arne Gulliksen
- ¹⁸ Riksarkivet, kart over Drøbak, vedlegg rettsprotokoll
- ¹⁹ Rettsbok – riksarkivet og tre journalbøker + fra boken, "Bilder fra en svunnen tid" utgitt av Verneforeningen gamle Drøbak
- ²⁰ Riksarkivet og privat arkiv
- ²¹ Odd Harald Hauge. En uautorisert biografi, 1993, Gyldendal
- ²² Intervju med Arne Gulliksen, Per Gude Andersen
- ²³ Fra boken, "Det gamle Drøbak" utgitt av givere i Drøbak kommune 1953
- ²⁴ Oberst Eriksens beskrivelse i lokalavisen – kopi i boken Oscarsborg av Othar Lislegaard <http://www.nb.no/nbsok/nb/ef3b2a488968fdd12dc0bcc4f4003d48?index=92#90>
- ²⁵ Intervju med milorg medarbeidere. Gudrun Aamodt, Kjell Brage Hansen, Arne Gulliksen

- SLUTT -

for denne gang.

*Lokalhistorisk tegnebok er laget for å gjøre deg kjent
med litt lokalhistorie.*

Med vennlig hilsen Anne Gulliksen